

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและความเป็นมาของหัวข้อวิจัย

ประเทศไทยมีชาวไทยใหญ่อพยพเข้ามาทำมาหากินในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย และเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เพิ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานได้ไม่นานนัก ประเทศอินเดีย ในรัฐอัสสัม มีชาวไทยใหญ่ที่อพยพจากประเทศพม่าเข้าไปตั้งรกรากทำมาหากินเป็นระยะเวลามากกว่า 600 ปีขึ้นไป และประเทศลาว ในภาคเหนือ ก็มีชาวไทยใหญ่ที่เรียกตนเองว่าไทใหญ่เหนืออาศัยอยู่จำนวนหนึ่งด้วยเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่าปัจจุบันชาวไทยใหญ่มีถิ่นที่อยู่อาศัยกระจายเป็นอาณาบริเวณกว้าง ตั้งแต่บริเวณรัฐอัสสัมของอินเดีย ทางตอนเหนือของพม่า ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ทางเหนือของไทใหญ่และลาว เขตนี้อาจถือได้ว่าเป็นเขตตะเข็บชายแดนของอำนาจรัฐหรืออาณาจักรใหญ่มาแต่เดิมไม่ว่าจะเป็น อาณาจักรพยู อาณาจักรจีน อาณาจักรเวียตนาม อาณาจักรมอญ และแม้ในปัจจุบันก็ยังถือได้ว่าเป็นเมืองชายขอบชายแดนของอินเดีย พม่า จีน และลาว ด้วยเหตุที่ว่าเขตนี้เป็นพื้นที่เขตป่าใหญ่เขาสูง ทุ้งราบแคบและไม่มีทางออกทะเล

ชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ ตามหุบเขา แต่ละหุบเขามักจะตั้งชื่อเป็นชุมชนระดับหมู่บ้าน หากเป็นที่ราบในหุบเขาที่กว้างใหญ่อีกอาจมีชุมชนขนาดใหญ่ที่ก่อตั้งเป็นเมือง หมู่บ้านหรือที่ชาวไทยใหญ่เรียกว่าม่านหรือวาน (บ้าน) มีขนาดตั้งแต่ 20 หลังคาเรือน และมีขนาดใหญ่ตั้งแต่ 700-1000 หลังคาเรือน เมืองจะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีหมู่บ้านหลายๆ หมู่บ้านอยู่ใกล้เคียงกัน และด้านหลังของเมืองมักจะเป็นเชิงเขาหันหน้าเข้าสู่ทุ่งนา ชีวิตของไทใหญ่ผูกพันอยู่กับทุ่งนา ปลูกข้าว ปลูกผัก ถั่ว ใบบายาสูบ แดงโมและพืชล้มลุกอื่นๆ ฤดูกาลจะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตการทำงาน การประกอบพิธีกรรม และประเพณีทางศาสนาต่างๆ ตลอดปี เมืองไทใหญ่แต่ละเมือง เดิมมานั้นมักจะมีต้นเสื่อเมือง อันเป็นต้นไม้ใหญ่ประจำเมืองซึ่งอยู่ห่างจากเมืองออกไปไม่กี่ไกลนัก ทุกปีจะมีการไหว้ เสื่อเมือง โดยมีเจ้าฟ้า ขุนนางอำมาตย์ต่างๆ รวมถึงปู่กั้ง ปู่เหง ปู่สิง และปู่กาบ ของทุกเขตทุกกิ่ง และทุกหมู่บ้านมาร่วมพิธี หมู่บ้านทุกแห่งจะมีเสื่อบ้านและหอเสื่อบ้านเพื่อให้ ชาวบ้านทุกคนมาประกอบพิธีกรรม เพื่อความเป็นสิริมงคลของหมู่บ้าน และเพื่อความอยู่ดีกินดี พืชพันธุ์เจริญงอกงาม วัว ควาย สัตว์เลี้ยงทั้งหลายเติบโต ปราศจากโรคภัย

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ ถิ่นที่อยู่และความเชื่อประเพณี พิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพล ทางพุทธศาสนา และความเชื่อเรื่องผีนางฟ้า ทำให้ชีวิตของชาวไทยใหญ่นั้นไม่แตกต่างจากชาว ไทใหญ่ลื้อ ไทใหญ่วนลาว ไทใหญ่ดำ ไทใหญ่ขาว และไทใหญ่กลุ่มอื่นๆ มากนัก ภูเขาสูง แม่น้ำกว้างใหญ่ เช่น แม่น้ำอิรวดี แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำโขง อันเป็นแม่น้ำใหญ่สามสายในเขตชุมชน ชาวไทใหญ่ไม่ได้เป็นเครื่องกีดขวาง

การติดต่อ และการไปมาหาสู่กันระหว่างชาวไทใหญ่ และชาวไทใหญ่กลุ่มอื่น ขณะเดียวกันชาวไทใหญ่ ก็ติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่นๆ ในบริเวณเดียวกัน และในดินแดนที่ห่างออกไปด้วย

นับเป็นเวลานานถึง 150 ปีมาแล้วที่ “ชาวไทใหญ่” ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากหลักฐานการบอกเล่าของ “จเร” คือ ผู้เรียนรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองแม่ฮ่องสอน นั้นเป็นชาวไทใหญ่ที่อพยพมาจากดินแดนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศพม่าที่เรียกกันว่า “รัฐฉาน” แถบเมืองหมอกใหม่ เมืองนาย เมืองลานเคอ และเมืองอื่นๆ แถบลุ่มแม่น้ำสาละวินเข้ามา อาศัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเมื่อราว พ.ศ. 2348 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ทางด้านศิลปะที่น่าสนใจของชาวไตคือการรำและดนตรีซึ่งแตกต่างจากของล้านนา ยังมีการแสดง อื่นๆ อีกหลายชุด ได้แก่ “ฟ้อนดาบ” หรือที่เรียกว่า ฟ้อนก้ำแลว “ฟ้อนไต” เป็นการฟ้อนต้อนรับผู้มาเยือน รำหมอง “ส่วยยี่” เป็นการรำออกทำทางคล้ายพม่า และ “มองเซิง” เป็นการรำประกอบเสียงกลอง มองเซิง

จากระยะเวลาอันนานร้อยกว่าปีที่ผ่านมา ชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็ยังดำรงชีวิตอยู่ โดยยึดเอาวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนความเชื่อและวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่าง “ไทใหญ่” ตลอดมา แต่ด้วยอำเภอบาย เป็นอำเภอที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะการท่องเที่ยว ทำให้บุคคล ภายนอกบุกรุกพื้นที่ รวมทั้งการเป็นเจ้าของพื้นที่ในอำเภอบาย ทำให้อำเภอบายเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี พิธีกรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ มีการ ขับเคลื่อนปรับเปลี่ยนไปตามสังคมหรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของชุมชน

จากความสำคัญและความเป็นมาในข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจในการศึกษาเรื่อง ดนตรีกับวิถีชีวิต ชาวไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอบาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อศึกษาเฉพาะสภาพข้อเท็จจริงของ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ และการสืบทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในปัจจุบันในพื้นที่ข้อมูล รวมถึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ในประเด็นของวัฒนธรรมดนตรี ได้แก่ เครื่องดนตรี จังหวะ ทำนอง การสืบทอด บทเพลงทั่วไป บทเพลงประกอบพิธีกรรม และพิธีกรรมทางดนตรี โดยผู้วิจัยคาดหวังไว้ว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีดนตรีอันเป็นองค์ประกอบ ในวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่สืบไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 ศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทใหญ่
- 2.2 ศึกษาองค์ความรู้ด้านดนตรีไทใหญ่กับการดำรงอยู่
- 2.3 ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่

3. คำถามการวิจัย

วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีลักษณะเฉพาะและแนวทางในการอนุรักษ์อย่างไร

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง ดนตรีกับวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีขอบเขตการวิจัยในด้านเนื้อหาได้แก่ 1) การศึกษาประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย ในด้านประเพณีและพิธีกรรม 2) ศึกษาองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ประกอบด้วย เครื่องดนตรี จังหวะ ทำนอง การสืบทอด พิธีกรรมทางดนตรี บทเพลงทั่วไป และบทเพลงประกอบพิธีกรรม และ 3) การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่และการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่

4.2 ขอบเขตด้านบุคคล

บุคคลข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้คือชาวไทใหญ่ที่พักอาศัยอยู่ในตำบลทุ่งยาว ได้แก่ ประชาชนไทใหญ่ และผู้นำชุมชน

4.3 ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ในการเก็บข้อมูลภาคสนามในการวิจัยครั้งนี้คือ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4.4 ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 โดยแบ่งขั้นตอนกิจกรรมได้ ดังนี้ 1) การสำรวจสภาพปัญหา รวมถึงการวิเคราะห์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ 2) การตรวจสอบสถานภาพในการดำรงอยู่และการปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทใหญ่ 3) การศึกษาตามวัตถุประสงค์ และ 4) การจัดพิมพ์รายงานวิจัยและเผยแพร่ต่อสาธารณชน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1. ประโยชน์ต่อชุมชน ทำให้เกิดการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ภายในตำบลทุ่งยาว อำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เป็นทรัพยากรในการพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในพื้นที่อำเภอลำปางในอนาคต

5.2. ประโยชน์ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะกลายเป็นข้อมูลนำไปศึกษาในด้านวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในภาพรวม ตลอดจนสามารถเปรียบเทียบกับดนตรีไทใหญ่ในพื้นที่ต่างๆ ทั้งภายในเขตประเทศไทย (จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน) ตลอดจนวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่นอกเขตประเทศไทย (พื้นที่รัฐฉาน ประเทศพม่า)

5.3. การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากพื้นที่ตำบลทุ่งยาว อำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ หากนำข้อมูลด้านวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ไปบูรณาการกับการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ จะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชน